

Baix Gaià

COMARCA:	Tarragonès	
SUPERFÍCIE:	12816 ha	
MUNICIPIS:	Torredembarra, Altafulla, la Riera de Gaià, el Catllar, els Pallaresos, Perafort, est de Tarragona i sud dels Garidells, la Secuita, Vespella de Gaià, la Nou de Gaià, Pobla de Montornès, Creixell i Roda de Barà	

Trets distintius

- Relleu de serres ondulades i turons de baixa altitud.
- El riu Gaià i els torrents que li són tributaris articulen el sector oriental del Baix Gaià.
- Un mosaic de pinedes i grans urbanitzacions caracteritza el paisatge del sector occidental del Baix Gaià, entre els Pallaresos i la línia de costa.
- L'agricultura té una presència important als sectors nord i de llevant del Baix Gaià. Predominen els conreus llenyosos, els avellaners principalment.
- Els espais naturals més valuosos es localitzen a la faixa costanera.
- L'espai litoral del Baix Gaià està sotmès a una dinàmica molt intensa de creixement urbanístic, en alguns casos sense tenir en compte la integració en el paisatge.
- Els boscos que s'estenen entre els nuclis de Sant Pere i Sant Pau i les urbanitzacions de cala Romana i residencial Monnars posseeixen un alt valor social i recreatiu, a causa de la seva proximitat a la ciutat de Tarragona.
- El litoral del Baix Gaià és una zona de pas de grans infraestructures de comunicació.

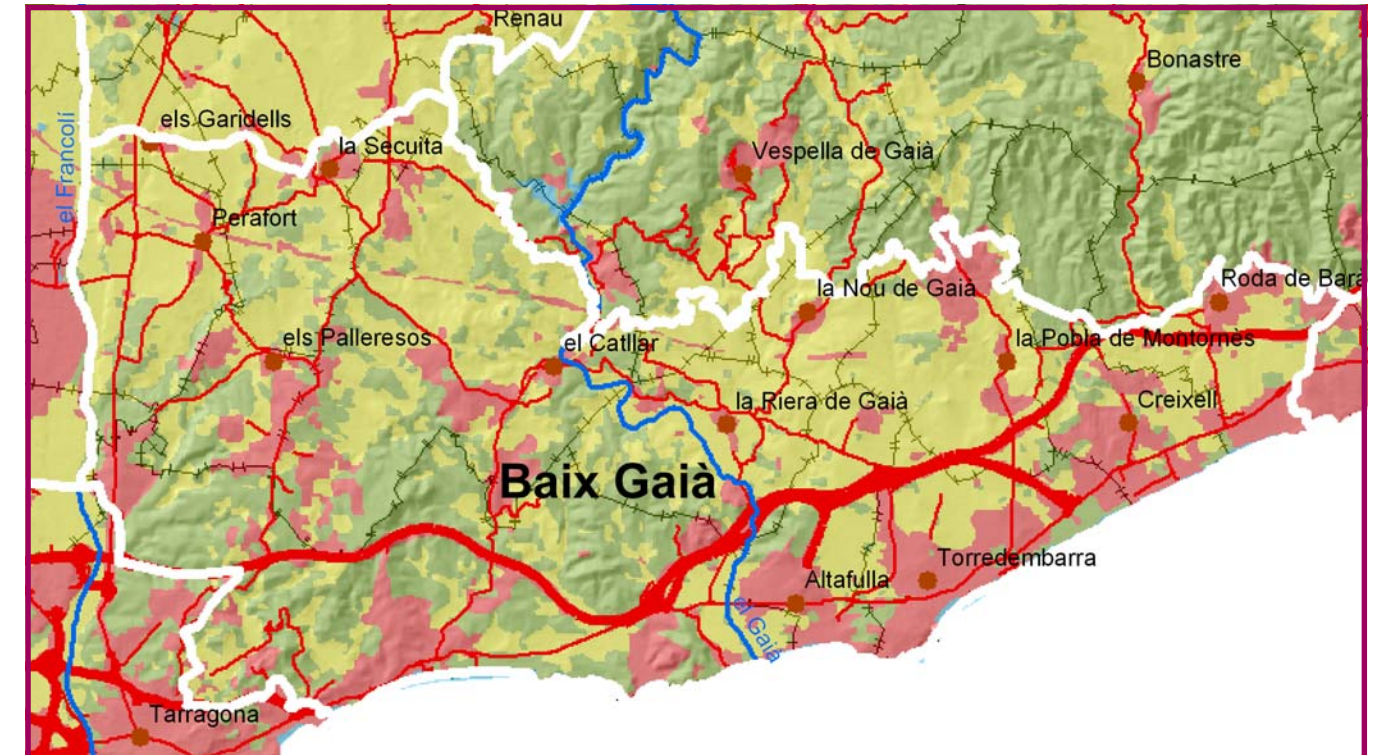

Figura 23.1. El paisatge agrícola del Baix Gaià, sobretot en el sector oriental, està caracteritzat per un mosaic de conreus llenyosos on hi destaquen les vinyes, els garrofers, els avellaners, els ametllers i les oliveres, tal i com es pot apreciar en els camps instal·lats sobre els dipòsits al·luvials del torrent de la Serralta, a la Nou de Gaià.

Elements naturals i humans que constitueixen el paisatge

El Baix Gaià s'estén entre la ciutat de Tarragona i el Baix Penedès. Comprèn una àrea de relleu accidentat per la presència de baixes serres i turons de perfil suau, en la que hi predomina un mosaic d'extenses masses forestals, activitats agrícoles i grans urbanitzacions. Per l'oest limita amb els Camps del Francolí i pel sud arriba fins el terme municipal de Tarragona tot incorporant alguns barris de la part nord del municipi com per exemple el de Sant Pere i Sant Pau.

Pel que fa als materials geològics, el Baix Gaià és molt homogeni. Es correspon amb una àrea de sedimentació de conglomerats poc consolidats, sorres, argiles i llims, dipositats durant el Miocè. En tractar-se de materials poc resistents a l'erosió aquests han donat lloc a un relleu poc enèrgic on no s'assoleixen en cap cas cotes superiors als 200 m d'altitud. El turó del Gurugú (176 m) al límit entre Tarragona i el Catllar; el Castellot (149 m) a els Pallaresos; Sant Simplicí (109m) a Tarragona i el Pujol Rodó (107 m) a la riera de Gaià, són les principals elevacions del Baix Gaià.

Cap a l'est les serres deixen pas a valls amples. Els corrents d'aigua, entre els quals destaca el riu Gaià, hi han construït terrasses al·luvials amb el dipòsit de materials detrítics procedents dels relleus veïns i que actualment són ocupades per camps de conreu. Pel contrari, en els sectors occidental i meridional, on les serres mostren més pendent i el terreny és menys apte per a les activitats agrícoles hi predominen grans masses forestals dominades pel pi blanc (*Pinus halepensis*), que en els darrers anys han estat fragmentades per l'expansió de grans urbanitzacions.

El Gaià és el principal curs d'aigua i la seva influència es posa de manifest en el fet que varis topònims de localitat com per exemple la Nou de Gaià i la riera de Gaià hi fan referència. La resta de rieres i torrents que solquen la unitat en són tributaris. Només a l'extrem oest hi ha alguns torrents que formen part de la conca del Francolí.

La vegetació espontània té una presència important al Baix Gaià. En conjunt ocupa més d'una tercera part de la superfície, encara que es concentra sobretot als sectors occidental i meridional. L'acció humana ha afavorit l'extensió de grans pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*). Es tracta en general de boscos i bosquines bastant joves. La seva presència, però, és més esporàdica a mesura que hom s'acosta cap a la costa, on perden importància en favor de les grans urbanitzacions. L'excepció són les pinedes litorals de pi blanc com la del bosc de la Marquesa, localitzades en el sector de la Punta de la Móra, dins el terme municipal de Tarragona, que formen part del PEIN Tamarit-Punta de la Móra, i de l'espai de Xarxa Natura 2000 Costes del Tarragonès.

Al nord de la ciutat de Tarragona les pinedes de pi blanc suposen una àrea d'esbarjo i lleure per una part dels seus habitants. El sector forestal conegut popularment com els Boscos de Tarragona, situat entre el Santuari de la Mare de Déu del Loreto i la urbanització de cala Romana, és una important àrea de lleure per a la ciutat de Tarragona, freqüentada per a practicar-hi activitats a l'aire lliure. Es tracta d'una zona de relleus suaus, on dominen les bosquines de pi blanc i les brolles de romaní (*Rosmarinus officinalis*).

A les terres més properes a la costa hi resten fragments de la màquia de garric (*Quercus coccifera*) i margalló (*Chamaerops humilis*), com a les immediacions del castell de Tamarit, encara que l'expansió de l'espai construït ha fet retrocedir molt aquesta comunitat típica de les terres costaneres. Al marge esquerre del riu Gaià la presència dels boscos és més residual a causa del predomini de les àrees de conreu.

La diversitat paisatgística s'incrementa a la façana litoral. Predominen els trams de costa baixa, amb platges amples i obertes, com les de Creixell, Torredembarra, Altafulla i la platja Llarga de Tarragona. Hi ha, però, dos petits promontoris rocosos com el cap Gros de Torredembarra o el tram comprès entre el castell de Tamarit i la Punta de la Creueta, en els quals s'hi han desenvolupat petites cales i platges tancades com la cala Fonda, la platja de Calabecs i la platja de la Móra.

Figura 23.2. Les dunes dels Muntanyars de Torredembarra formen part d'un llarg tram de costa baixa que s'estén entre el promontori del Roc de Sant Gaietà i el cap Gros de Torredembarra i en el que es manté un dels paisatges dunars més ben conservats del litoral català.

És en aquesta estreta faixa costanera on es localitzen alguns espais de gran valor paisatgístic i ecològic que han estat inclosos en el PEIN i a la Xarxa Natura 2000: el sistema de dunes i maresmes de

Torredembarra-Creixell; la desembocadura del riu Gaià i el conjunt paisatgístic de Tamarit-Punta de la Móra. A més, s'hi han d'afegir els fons marins més propers a la costa on s'hi desenvolupen les praderies de posidònia (*Posidonia oceanica*), els quals han estat inclosos a la Xarxa Natura 2000.

Figura 23.3. Les maresmes de l'espai PEIN dels Muntanyars de Torredembarra, confinades entre la via del tren i el cordó dunar, són el darrer reducte d'un espai d'aiguamolls antigament més extens que avui resta enmig d'un litoral ocupat per les urbanitzacions i els càmpings.

El sistema dunar i de maresmes de la platja de Torredembarra presenta un desenvolupament notable i un estat de conservació acceptable, malgrat la manca d'unes mesures de protecció més estrictes que impedeixen la sobrefreqüentació de l'espai sobretot a l'estiu.

L'espai de la Punta de la Móra-Tamarit destaca per mantenir un mosaic representatiu del paisatge d'aquestes costes: un sector de costa alta rocosa articulada amb algunes cales i platges tancades juntament amb camps de garrofers, pinedes de pi blanc, màquies litorals de garric i margalló. També destaca per incloure l'única localització en el litoral català d'una petita població de savines litorals (*Juniperus phoenicea* ssp. *eumediterranea*) a l'extrem oriental de la platja Llarga.

A diferència de la vegetació espontània, l'espai agrícola es concentra sobretot a la vall del Gaià, principalment en el seu marge esquerre. Hi dominen els conreus arboris d'avellaners, oliveres i garrofers, que ocupen el fons de vall tot aprofitant els dipòsits al·luvials, especialment fèrtils, i els costers dels turons, que en aquest sector del Baix Gaià presenten molt poc pendent. Les parcel·les de secà arriben a tenir unes dimensions considerables.

Els camps de garrofers constitueixen un paisatge secular i característic dels camps de secà del Baix Gaià. Destaquen pels valors ambientals i paisatgístics que contenen. Van associats a diferents construccions de pedra seca com els murs de separació de les feixes o les barraques de pagès.

Figura 23.4. Conreus d'avellaners al voltant del Gaià a l'alçada la riera de Gaià. Tal i com es pot apreciar a la imatge l'agricultura és una activitat que encara gaudeix d'una important presència en algunes zones del Baix Gaià.

El sector sud del Baix Gaià és travessat per importants infraestructures de comunicació. Les més importants són l'autopista AP-7 i la carretera N-340, que travessen longitudinalment la unitat del Baix Gaià, en paral·lel a la línia de costa. Hi ha també una important xarxa de carreteres secundàries que comuniquen els nuclis litorals amb les poblacions de l'interior.

Evolució històrica del paisatge

Els factors ambientals condicionaren l'explotació del territori i, juntament amb les circumstàncies històriques de cada època, el model d'ocupació. Durant segles s'explotaren totes les terres aptes pel cultiu, fins i tot aquelles de molt escassa fertilitat, que són força abundants, i les immediates a la costa.

Per causa del relleu trencat, calgué modificar la topografia per tal de facilitar o possibilitar el conreu de la terra. Les parades, les feixes

limitades per marges que s'enlairen pels vessants fins el cim, en molts llocs són una constant, igual com passa en altres terres de la Mediterrània.

El paisatge tradicional del Baix Gaià era el d'un mosaic format pels cultius mediterranis (les vinyes, les oliveres i els cereals), que ocupaven la major part de les terres llaurades, amb petites extensions de regadiu a la vora dels rius. Els garrofers ocupaven els límits de les parcel·les i els terrenys més pobres, fins i tot aquells on aflora la roca mare, on no era possible la supervivència de cap altre espècie cultivada. Era, doncs, un paisatge format per un seguit de clapes de vegetació, natural o cultivada, que canviava cromàticament al llarg de les estacions de l'any. Escampats en aquest territori, que arribava arran del mar, els pobles i les masies es comunicaven amb una xarxa de camins densa, però gens impactant sobre l'estètica del paisatge.

Aquesta imatge canvià poc durant segles, alterada només per algunes modificacions provocades per les pulsacions de l'esdevenir de la història: èpoques d'expansió demogràfica que obligaren a aprofitar més el territori, o bé condicionants provocats per la situació econòmica, com l'expansió i posterior reducció dràstica de la vinya en l'època pre i postfiloxèrica, o la desaparició d'alguns conreus –per exemple el cànem al segle XX- i l'aparició d'altres, com l'avellaner en època relativament recent.

En els darrers temps el paisatge ha experimentat canvis impactants, que s'accentuen en alguns sectors del Baix Gaià. Al sector de majors pendents, a finals del segle XIX i de manera especial durant el segle XX, tingué lloc el procés d'abandonament de les terres de conreu, la qual cosa provocà una modificació del paisatge agrari. La vegetació natural substituï els conreus, i el bosc o la garriga ocupà moltes superfícies d'olivera, de vinya o de sembra: moltes superfícies forestals actuals foren espai agrari en temps passats. Alguns marges dintre el bosc resistiren el pas del temps i són testimonis d'una situació ben diferent a l'actual. Al sector més planer proper al litoral, els conreus s'han anat mantenint en àmplies franges; excepte als entorns dels nuclis del litoral, on els camps han estat substituïts per edificacions.

Des de la segona meitat del segle XX els canvis es van accentuar, provocats per alguns elements concurrents:

- Canvis en la política agrària, amb descens de la rendibilitat de la terra, que acceleraren el procés d'abandó, iniciat ja en època anterior, sobretot per la fil·loxera.
- La industrialització de la zona de Tarragona propicià l'ocupació del terreny, l'augment de la població i el transvasament de població activa agrària a la indústria i als serveis.

- Increment del turisme. La incidència sobre l'espai estudiat és important sobretot al sector litoral des de la platja Llarga fins Roda de Barà, passant per la Móra, Altafulla, Torredembarra i Creixell.

Aquests canvis han propiciat l'expansió urbana dels nuclis, però sobretot, i de cara al paisatge, l'aparició de les urbanitzacions de segones residències que passen progressivament a convertir-se en primeres residències. Aquest és un fenomen comú a altres llocs de Catalunya que s'ha disparat les darreres dècades. Gairebé tots els pobles del Baix Gaià presenten almenys una urbanització extensiva d'aquest tipus.

Finalment, cal afegir la presència d'infraestructures, sobretot l'autopista i la línia de l'AVE (estació inclosa), que travessen el territori d'est a oest.

Algunes col·leccions de postals i fotos antigues mostren detalls de la situació paisatgística en l'època anterior a l'expansió turística, a la façana marítima. És particularment interessant i aclaridor de la transformació radical que ha sofert tota aquesta part del territori en les quatre o cinc dècades darreres.

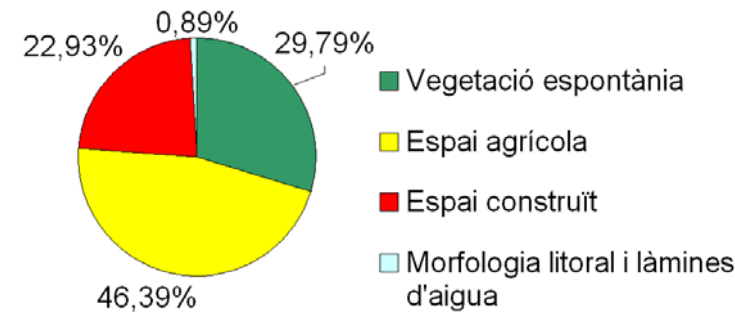
Organització actual del paisatge

El mosaic paisatgístic del Baix Gaià és divers i respon a la varietat de factors condicionants presents en el territori. El relleu relativament vigorós amb uns sòls poc aptes pel conreu, juntament amb la proximitat de la ciutat de Tarragona condicionen un paisatge en el qual les urbanitzacions ocupen amplis espais, essent compactes a les zones més properes a la costa i més laxes a mesura que augmenta la distància al mar. A partir dels Pallaresos, amb una localització més interior, les urbanitzacions s'alternen amb grans masses forestals dominades pel pi blanc.

Per tal de descriure amb més precisió l'estructura del paisatge actual s'han diferenciat els següents sectors, en raó de les dinàmiques territorials que hi predominen:

- El sector litoral comprès entre la punta del Miracle i la muntanya de Sant Joan, limita per l'interior amb un seguit de turons que ultrapassen de poc el centenar de metres i que perden alçària cap a llevant, des de la cota més alta (Gurugú, 173 m). La CN-340 i la línia del ferrocarril la travessen longitudinalment, i constitueixen dues barreres d'importància, sobretot la línia fèrria. La costa està formada per un rosari de cales amb platja separades per penya-segats baixos en el primer tram, fins la platja Llarga, i alts a la Móra i muntanya de Sant Joan. Arran de mar, cal destacar com a positiva la conservació del bosc de la punta de la

Grans usos i cobertes del sòl.

Font: Elaboració pròpia a partir de fonts del Departament de Medi Ambient i Habitatge

Móra, amb l'espai PEIN del Bosc de la Marquesa.

- Al sector nord i nord-est de Tarragona, des del tossal on se situa la ciutat el segueix un relleu aturonat en direcció nord-est. Comprèn part del terme de Tarragona i el dels Pallaresos. Es tracta d'un paisatge molt modificat per l'acció humana, amb antigues superfícies agràries i d'altres que alternen amb boscos força densos en alguns indrets (per ex. mas Enric). Aquest espai forestal, que s'estén des de la riba dreta del Gaià a Ferran fins el Francolí i que es pot considerar el pulmó verd de la ciutat, és travessat per l'autopista. És un paisatge complex, amb tots els elements que caracteritzen aquesta part del territori català: cultius arboris (oliveres, garrofers, ametllers), vinyes, erms, pinedes de pi blanc amb sotabosc dens, garrigues, urbanitzacions disperses per tot el territori amb petits horts al costat dels habitatges, pedreres, infraestructures (autopista, AVE), restes arqueològiques (aqüeducte). És un espai molt freqüentat i amb una qualitat baixa pel que fa a l'estat de conservació: abunden els abocadors incontrolats i els masos abandonats.

- Al vessant del Francolí, l'espai que va des de la llera del riu fins la divisòria d'aigües amb el Gaià, al nord de Sant Salvador, té unes característiques diferents de la resta. Es tracta d'un espai fonamentalment agrícola, amb pobles que tradicionalment es dedicaven a aquesta activitat: Perafort, Puigdelfí, la Secuita, Argilaga. Eren pobles eminentment agraris i el paisatge estava en consonància amb l'explotació de la terra. Els nous condicionants del sector primari han provocat que moltes terres marginals s'hagin convertit en espai forestal, mantenint-se només les més aptes pel conreu. En aquest espai el paisatge és d'allò més heterogeni, amb elements molt dissemblants. A les superfícies de topografia plana, que formen la major part de l'interfluvi, les parcel·les són grans i ocupades per vinyes, cereals o fruiters, amb oliveres o garrofers a les vores, petits boscos de pi blanc o garrigues, polígons industrials en funcionament o en construcció, pobles, instal·lacions industrials, infraestructures com les carreteres i l'AVE. Tot plegat, un mosaic de notable diversitat.

- Al sector oriental, a la part corresponent a la conca del Gaià i les rases de la plana litoral de l'est, les característiques difereixen de

l'anterior pel que fa a l'explotació de la terra. Fora dels comellars i les terrasses fluvials els sòls són pobres i la topografia esquerpa, amb abundància de marges. El mosaic de turons coberts per petites masses forestals i les parades de garrofers, vinyes i fruiters en menor proporció, amb els horts a les terrasses fluvials, contrasta amb les muntanyes que limiten l'espai pel nord, cobertes d'una vegetació esquivada, on les clapes de pins són rares i es tracta de taques més o menys extenses en mig de brolles o garrigues. Els pobles estan arrapats al terreny, de cara a la solana, i algunes urbanitzacions alternen amb la gran quantitat de masos, alguns de grans dimensions i enrunats altres, en un conjunt de notable heterogeneïtat.

- En el sector litoral articulat pel curs baix del Gaià, el paisatge reflecteix la presència d'un relleu més amable amb una disponibilitat més alta de terres fèrtils on hi prosperen una gran varietat de conreus llenyosos. El poblament s'aglutina, per una part, en petits nuclis de població i alguns masos dispersos. A la faixa litoral, el creixement dels nuclis de població ha estat molt gran i reapareixen les urbanitzacions esparses arreu, però malgrat l'expansió de l'espai construït per la primera línia de costa encara resten importants espais lliures, alguns de gran valor ecològic i paisatgístic com els Muntanyans de Torredembarra.

Figura 23.5. Al conjunt de la unitat han proliferat algunes urbanitzacions, que han ocupat preferentment antigues zones de conreu i bosquines situades en espais més o menys planers. A la imatge, la urbanització Mas de Blanc, situada a l'oest del Catllar.

Expressió artística del paisatge

Els paisatges de molts indrets del Camp de Tarragona han estat la font d'inspiració per diversos artistes, que han deixat el testimoni de la seva sensibilitat i d'una peculiar interpretació de la realitat. En el cas del Baix Gaià, a excepció de la línia litoral, que té un component estètic important, la resta del paisatge no ha despertat la curiositat dels artistes.

Començant per l'expressió plàstica, entre els diversos pintors que han reflectit en els seus quadres aquests paisatges cal esmentar Ignasi Mallol i Jaume Mercadé. El primer treballà en els anys trenta del passat segle, i s'ha dit de la seva obra que «...per tot s'escampa la naturalitat plena de senzillesa...», i que interpreta el paisatge «...amb energia, claredat i força descriptiva...». Jaume Mercadé pintà bàsicament paisatges de l'Alt Camp, amb alguns de la costa oriental del Tarragonès. Ells i d'altres que seguiren les seves petjades feren una interpretació personal de la gamma de colors, potenciats per la intensa llum de la Mediterrània. El mar i les terres immediates, sobretot els voltants de la Punta de la Móra i Tamarit, els marges, els garrofers, els turons o les masies han estat font d'inspiració per uns artistes que s'atansaren a aquests paisatges i, a la seva manera, en captaren l'essència.

S'ha de dir, però, que, a excepció de la línia de costa, aquests paisatges tampoc no han merescut massa atenció per part dels escriptors. Per exemple, Josep Pla, a la seva obra *Catalunya*, fa un panegíric del Camp de Tarragona, amb expressions poètiques sobre la llum, els colors, l'horitzó la seqüència de les hores i les estacions. Quan fa referència a l'Alt Camp esmenta els ametllers, els avellaners i els garrofers. Diu que a la primavera, el lloc és un paradís, i que «a l'hivern i a la primavera, amb els ametllers florits, l'aire sembla transformat, suspès en un èxtasi somiat. La llum que envaïa la florida carminada bateja en els troncs dels garrofers atapeïts i estirats, com formes humanes juvenívols, prodigiosament vives sota les ombres blavisses». Aquestes impressions es poden extrapolar als paisatges de Vespella, el Catllar, la Riera, o la Pobla de Montornès, per exemple. En canvi, quan recorre el tram de costa, només diu que la carretera «...travessa un país inoblidable, d'una gran i clàssica bellesa». De tota manera, no es pot dir més en tan poques paraules.

Dins l'expressió literària, cal esmentar alguns apunts de Marcel Riera a la seva obra *Estampas tarraconenses*, referides a la torre dels Escipions o al santuari del Loreto. Per la seva part, l'Olga Xirinacs en l'obra *Viatge d'aigua: un passeig per la Costa Daurada* dedica un capítol a parlar parcialment d'aquest tram de costa, fins a Tamarit i Altafulla. No fa una descripció exhaustiva del paisatge sinó que el descriu des d'un punt de vista poètic. Així, com a colofó final de l'obra diu:

«... la ciutat (Tarragona) ha crescut, arriba fins aquí (desembocadura del Gaià) i s'incorpora Tamarit i Ferran. S'han esborrat

els vells camins i les fonts són exhaurides. El mapa és un altre, solcat de carreteres i enllaços, pertorbada la pau primitiva pel renou voraç de les vies ràpides. Entremig, derrotada, l'ombra nostàlgica de l'aqüeducte romà encara dibuixa filigranes sobre les roques i els pins. De matinada i cap al tard, les arcades fan ombra blava perquè enyoren el pas de les aigües... Som habitants de terra eixuta, i mantenim la nostra herència i el domini panoràmic sobre el mar, que ens ha fet la pell torrada i els ulls del color de l'aigua».

Existeixen algunes guies excursionistes que parlen d'alguns indrets, sobretot de la costa i mostren una visió naturalista de l'entorn, amb referències a la riquesa ecològica i a la bellesa del paratge.

Dinàmica actual del paisatge

El Baix Gaià ha conegut una profunda transformació les darreres dècades, especialment en el sector litoral. Al terme municipal de Tarragona han proliferat un gran nombre d'urbanitzacions (Cala Romana, els Boscos de Tarragona, Monnars, la Móra). A Torredembarra, el petit barri mariner situat a primera línia de costa s'ha convertit en un centre eminentment turístic i residencial. A Altafulla, Creixell i Roda de Barà els càmpings i les urbanitzacions no només han colonitzat la façana marítima sinó que aquestes darreres s'han estès pels turons i les baixes serres interiors. El creixement dels espais urbanitzats també ha estat molt acusat al Catllar i els Pallaresos.

La disminució de l'activitat agrícola ha estat molt acusada els darrers anys. La crisi ha estat especialment intensa en el sector de l'avellana en municipis com el Catllar o la Nou de Gaià.

Els factors que han intervingut de manera decisiva en la transformació del paisatge són els següents:

- Transformació econòmica de l'àrea de Tarragona. La industrialització, iniciada a partir de la dècada de 1960, ha continuat a un ritme accelerat i ha tingut tot un seguit de conseqüències pel que fa a l'ocupació del terreny, increment de la població, etc. Com s'ha dit, l'augment de la població i la pressió conseqüent ha portat a un urbanisme que ha afectat a la totalitat del territori. Bé sigui en forma de barris nous en els pobles o d'urbanitzacions que comencen com a segones residències i progressivament es converteixen en habitatges principals, el cas és que en les darreres dècades s'ha afegit un component nou al paisatge.

- Canvis en la política agrària. És conseqüència del canvi en l'orientació econòmica de Catalunya. Encara que els precedents més remots se situen en les darreries del segle XIX, amb la crisi de la fil·loxera, el procés s'accelerà a partir de la dècada de 1950. Foren abandonades les terres marginals i aquelles que no eren aptes per la reconversió (utilització de maquinària, canvi a conreus més rendibles, etc.).

Aquestes terres es convertiren en espais forestals, erms, o foren ocupades per urbanitzacions o habitatges aïllats. Darrerament la PAC s'ha mostrat com un dels factors més importants de canvi paisatgístic a les àrees rurals.

- Increment del turisme. El fenomen de massificació turística no ha arribat per igual a tot el Baix Gaià, però de manera indirecta afecta a la totalitat del territori en major o menor mesura. A la façana marítima els establiments d'hostaleria s'alternen amb els edificis d'apartaments o els habitatges unifamiliars, que continuen en expansió.

Cal afegir també el càmping del Catllar i el camp de golf del mateix municipi, encara que els impactes paisatgístics són més limitats.

- Construcció d'infraestructures: Obeeixen a una planificació supraregional, fet que no és obstacle per què contribueixin de manera eficaç al desenvolupament socioeconòmic de la comarca. Cal esmentar l'autopista i l'AVE. També és destacable la xarxa de carreteres ampliada i les tres línies de ferrocarril, entre les quals una està abandonada mentre que les altres dues es troben en procés continu de manteniment i remodelació.

Valors paisatgístics

A l'hora de valorar el paisatge d'aquesta part del Camp de Tarragona cal fer esment a la notable disparitat existent. En efecte, la costa i la zona del nord-est de la unitat són els espais amb més valor estètic, i són els llocs on es concentra el patrimoni històric o artístic. En canvi, el sector nord-occidental té uns atractius menors.

El sector litoral reuneix encara (potser per poc temps) uns **valors estètics** importants, malgrat les profundes modificacions que ha sofert durant el darrer mig segle. És on es manifesta amb més intensitat la llum mediterrània, potenciadora de l'àmplia gamma dels colors. Les diferents tonalitats del mar i el verd dels boscos i garrigues juntament amb el daurat de la sorra de les platges combina amb el marró i l'ocre dels penya-segats, formant un conjunt d'una estètica excepcional que es trenca puntualment amb les construccions o els càmpings. Les formes de la línia costanera alternen les platgetes al fons de petites cales amb superfícies de sorra més extenses entre les quals destaca la platja Llarga, que supera en molt a la resta. Un ampli ventall de penya-segats de tota mena, coberts de vegetació uns i amb la roca a la vista els altres, contribueixen a donar una varietat excepcional al conjunt.

Destaca també en aquest sentit la platja dels Muntanyans de Torredembarra, inclosa en el PEIN per conservar una mostra representativa dels sistemes dunars propis d'aquest sector del mediterrani.

La qualitat estètica s'incrementa per l'amplitud de la conca visual, amb un fons escènic format per la línia de l'horitzó marítim, i per una successió de turons a l'interior. Sigui quin sigui el punt d'observació (el Balcó, el Morrot de Cala Romana, la Punta de la Creueta, la Punta de la Móra, la Muntanya de Sant Joan...) es veu un paisatge extens i de gran qualitat visual. S'ha d'assenyalar, però, que aquest espai és molt explotat i que les actuacions humanes han trencat força la seva naturalitat. En les darreres dècades el paisatge s'ha cobert de bosc, però sobretot d'urbanitzacions de tot tipus, des de Cala Romana fins a la muntanya de Sant Joan, un àmbit que antigament estava format per un seguit de marges, parades de garrofers i oliveres, amb algun mas i camps de conreu que arribaven fins a la sorra o els aiguamolls de la reraplatja. En canvi, el paisatge no està fragmentat per grans estructures, a diferència d'allò que passa en altres indrets de la costa catalana. Malgrat tot hi ha alguns punts negres: algunes construccions en les immediacions de Cala Romana, de la platja Llarga i, sobretot, la urbanització de la muntanya de Sant Joan.

La zona forestal que s'estén a l'est de la ciutat de Tarragona conserva un valor estètic interessant degut a les seves formes. La topografia és un valor a tenir en compte. Els altres són la coberta vegetal (força densa en alguns indrets) i una certa naturalitat (trencada en alguns sectors per urbanitzacions o construccions modernes disperses, que són un element distorsionador de l'estètica general del conjunt). Hi ha panoràmiques àmplies de tot el sector oriental i la costa des del cim del Gurugú (o des de la pasarel·la que travessa l'autopista) o des de les immediacions de mas Enric. Els boscos, els turons en segon pla, amb el camp de golf que no desentona massa en el conjunt, les superfícies de garriga o vegetació baixa, els camps de cultiu, els masos antics, la pedrera del Mèdol (que sí desentona), les muntanyes que clouen l'horitzó per l'est, la costa i la línia de mar formen una panoràmica de qualitat estètica indiscutible.

El paisatge de l'extrem oriental és menys excepcional. Està format per camps de cultius, majoritàriament garrofers, i masos. Destaca la manca general de masses forestals en les muntanyes que clouen l'espai. Des del castellot de la Riera es pot contemplar una àmplia panoràmica, en la qual destaca la varietat paisatgística de la part nord i oest. A l'extrem nord, a l'enrunat mas Blanc situat per sobre de Sant Miquel de Vespella, hi ha una panoràmica extraordinària de la pràctica totalitat del Camp de Tarragona. L'escenari és d'una amplitud i una qualitat excepcional, i només alguns petits detalls (per exemple, la urbanització de Vespella) alteren la grandiositat del conjunt.

En síntesi, els valors estètics del paisatge d'aquesta part del Tarragonès estan relacionats bàsicament amb alguns factors: la topografia, la

presència de superfícies notables de vegetació natural i la integració dels cultius en el conjunt. Els pobles normalment no són un element discordant, exceptuant les noves construccions a la perifèria que sovint trenquen l'harmonia dels nuclis històrics. Les urbanitzacions o les construccions modernes intercalades en els boscos o els camps de cultiu, són majoritàriament un element discordant.

Sens dubte, els tres àmbits més interessants des del punt de vista dels **valors ecològics** són la finca de mas Grimau (coneguda com el Bosc de la Marquesa) a la muntanya de la Móra, la desembocadura del Gaià, i el sistema dunar de la platja de Torredembarra; tots tres estan inclosos en el PEIN i a la Xarxa Natura 2000, i són interessants per la seva singular situació litoral. El bosc de Marquesa concentra tot un seguit de valors que el converteixen en un paisatge d'un valor excepcional; està format per tot un conjunt d'elements: un bosc, el savinar litoral, únic a Catalunya, on conviuen el pi blanc i pinyoner amb espècies de líquens i fongs únics al món; uns platges, les de Cala Fonda i Calabeig; uns penya-segats on habiten nombroses comunitats faunístiques; i una franja de conreus que arriba fins la CN-340. Malgrat els intents d'urbanització parcial, el Bosc de la Marquesa encara es conserva en un estat acceptable, però sense regulació ni inversions que garanteixin la seva pervivència i aprofitament sostenible.

Els roquissers de la costa foren hàbitat de nombroses colònies de musclos, crustacis i altra fauna d'aquests ambients.

L'interès ecològic de les comunitats forestals és notable, amb una forta presència d'alguna espècie vegetal protegida, com el margalló, que es troba a tota la part meridional del Baix Gaià.

L'Espai d'interès natural de la platja de Torredembarra va ser protegit en funció del seu valor com a testimoni de la notable diversitat i riquesa del paisatge vegetal primitiu del litoral sorrenc del sistema mediterrani central. En efecte, es tracta d'un petit espai litoral amb una gran diversitat de biocenosis, des de les comunitats algals de la costa sorrenca fins a les màquies litorals del rerepaís. El paisatge vegetal es caracteritza per diverses comunitats de litoral sorrenc, que presenten una zonació característica. La fauna, especialment els rèptils, és especialment rica en elements meridionals refugiats a les dunes litorals; així mateix, hi ha un gran nombre d'espècies d'ocells hivernants i de pas. Els sorrals acullen una fauna invertebrada característica d'aquests ambients. En els trams de costa baixa i sorrenca la presència d'aiguamolls i salsures, així com de platges arenoses no degradades, és extremadament rara. Actualment només resten alguns fragments relictuals d'un conjunt de sistemes naturals singulars, però a la vegada molt fràgils, que han sofert profundes modificacions i una forta regressió en els darrers anys. Malgrat aquesta protecció, hi ha altres espais perimetrals igualment interessants des del punt de vista natural i paisatgístic que no van ser inclosos en el PEIN i que es veuen amenaçats per diverses actuacions, com plans urbanístics, abocaments il·legals, etc.

Figura 23.6. La desembocadura del riu Gaià és un petit espai humit protegit en contacte amb la platja d'Altafulla.

L'Espai d'interès natural de la desembocadura del Gaià és un petit indret litoral que comprèn l'últim tram del riu Gaià, amb zones d'aigua embassada i una gran desembocadura oberta en una platja sorrenca. La vegetació de ribera ha estat molt degradada i només en resta la presència d'alguns arbres, mentre que en la resta de l'espai predominen els canyars. L'interès d'aquest espai se circumscriu dins la xarxa de zones humides relictual de la Catalunya meridional. Constitueix en un illot de paisatge natural amb zones perimetrals temporalment inundades que constitueixen un refugi per alguns elements faunístics. Destaca igualment el seu paper com a zona d'escala en les vies dels ocells migratoris.

L'Espai d'Interès Natural de Tamarit-Punta de la Móra és un petit espai que agrupa dues àrees singulars: un tram de costa rocosa i més o menys abrupte i amb petites cales i zones sorrenques. La vegetació litoral està constituïda per fragments relictuals de savinars, pinedes de pi blanc i pi pinyer, alguns retalls de màquia de garric i margalló i brolla de romaní i bruc d'hivern. Les comunitats que colonitzen la costa rocosa es caracteritzen per la presència del fonoll marí i de limòniums. L'interès d'aquest espai es troba en el fet que conserva petits fragments de comunitats forestals litorals pràcticament desaparegudes de tota la costa catalana; en concret, el savinar litoral troba en aquest espai l'única localitat de les costes catalanes. El castell de Tamarit representa alhora un gran interès paisatgístic i cultural. Igualment que a l'espai de la platja de Torredembarra, els espais perimetrals, especialment al sector de Tamarit, presenten un elevat interès natural però estan sotmesos a pressions antròpiques importants, sobretot per urbanització.

La zona forestal que s'estén a l'est de la ciutat de Tarragona representa, a

banda del seu elevat valor estètic, una important funció ecològica, en permetre la connexió entre la zona del riu Francolí amb la conca del Gaià.

Els **valors productius** es concentren bàsicament en el sector primari, sobretot present en el sector est del Baix Gaià i que, com s'ha dit, es troba en clara recessió. Els altres sectors amb incidència sobre el paisatge són l'explotació de tres pedreres (la del Mèdol, la del Lorito i la de Vespella), alguns establiments industrials, entre els quals destaca el polígon de construcció a Perafort, d'un impacte paisatgístic notable per l'extensió, situació i localització en un lloc preeminent, i el sector turístic. Respecte d'aquest darrer, els valors paisatgístics de la façana costanera han tingut sempre una forta demanda i actualment són explotats a partir d'alguns establiments hotelers, apartaments, varis càmpings i establiments d'hosteleria diversos. Alguns pobles de l'interior intenten incorporar el factor turístic als seus plans de desenvolupament. Cal esmentar, entre aquests el Catllar, on hi ha un càmping, i Vespella, que intenta explotar les potencialitats que indiscutiblement posseeix. Des del punt de vista immobiliari, el Baix Gaià ha estat explotat per diversos motius (sobretot pels menors preus i disponibilitat abundant de sòl), però cal destacar el paper que el paisatge ha jugat a favor de les diverses promocions que des de fa uns anys s'estan duent a terme. El paisatge amb àmplies panoràmiques no urbanitzades, així com l'existència d'extenses zones boscoses i/o mosaics agroforestals, ha estat un element clau, junt a d'altres factors, per atreure compradors per les noves vivendes.

En relació als **valors històrics** són força importants les empremtes romanes com ara la torre dels Escipions, la pedrera del Mèdol, i l'aqüeducte romà de les Ferreres. La llarga història d'aquestes terres ha deixat tot un seguit de valors al paisatge que cal senyalar. Entre el patrimoni arquitectònic o monuments històrics cal esmentar també les torres de guaita del segle XVII de la Móra, d'en Segur (muntanya de Sant Joan) i de la Vila closa de Tamarit, amb l'església romànica, les restes del castell, dels habitatges i les muralles.

Entre la gran quantitat de masos escampats (alguns fortificats) pel paisatge de la zona cal esmentar el mas Rabassa, el del Marquès, el mas Enric, o dels Arcs, al terme de Tarragona, de Salort, de Sorder o de Granell al Catllar, el conjunt enrunat de Rubials a la Pobla de Montornès, el mas Blanc (enrunat) a Vespella, o els conjunts de Virgili i Ardenya a la Riera, els masos de Vespella o Sant Miquel al municipi de Vespella. I també cal destacar el castell i el poble de Ferran, amb una llarga història, paral·lela a la de Tamarit.

Alguns castells, en diferent estat de conservació, també destaquen en el paisatge, com els del Catllar, de la Riera (anomenat de Montoliu, Santa Margarida o el castellot de la Riera), i el de Tamarit, que són enrunats, mentre es conserven sencers els de Creixell, la Nou i la Pobla de Montornès.

Existeixen poques ermites, i només s'ha comptabilitzat el santuari de la Pobra de Montornès.

També existeixen gran quantitat de barraques de pedra seca de diferents estructures, escampades per tot el territori, però especialment per la part oriental, on formen part indissoluble del paisatge, igual que els marges.

Per altra banda, també cal mencionar l'obra de la mina de l'Arquebisbe, una conducció d'aigua que portava cabals des de Puigpelat, a l'Alt Camp, fins Tarragona, que es conserva en estat acceptable i que presenta un seguit de respiralls (també anomenats piles, pilons o xiuladors) de forma cilíndrica (n'hi ha 58 en total), i arquetes de diferents formes.

Tot aquest espai té un **ús social** indiscutible. Començant per les platges, que tenen una demanda prou evident per part de propis i foranis, es pot dir que sobretot la costa i les immediacions de Tarragona i de les urbanitzacions són paisatges molt visitats per una població d'allò més diversa.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

Els recorreguts que es poden fer per contemplar el paisatge d'aquesta unitat són diversos, i alhora molt freqüentats degut a la proximitat de la ciutat de Tarragona i dels barris i zones residencials properes.

Destaca l'itinerari que transcorre per la punta de la Móra: per fer a peu, l'itinerari comença a la part final de la platja Llarga, al càmping de les Palmeres, continuant per les roques arran de mar. A l'esquerra es pot contemplar el magnífic Bosc de la Marquesa. La vista cap a ponent és molt extensa, amb la totalitat de la Platja Llarga i els terrenys urbanitzats, les roques que la clouen, el tossal de Tarragona, amb el cimbori de la catedral destacant sobre l'horitzó. Si el dia és clar, es veu una bona extensió de terreny. Es pot seguir pel damunt dels penya-segats, fins trobar el sender que baixa fins la cala Fonda, seguint cap a la cala de Roca Plana, i més enllà, la torre de guaita de la Móra.

Són significatius els senders de gran recorregut que creuen la unitat, el GR-92, que ressegueix tot el litoral català, i el GR-172 que creua la unitat, igualment d'est a oest, però més al nord.

També són interessants el santuari del Loreto, que passa per antics camps de conreu, amb habitatges escampats arreu. Des del santuari es pot contemplar la vall de les Terres Cavades força urbanitzada, la part oriental de la ciutat i els blocs d'habitatges que apareixen a la carena per la part nord.

Figura 23.7. Fragments de cordons dunars molt degradats es poden observar a diferents punts de la costa del Baix Gaià. A la imatge un d'aquests fragments situat a l'extrem sud de la platja Llarga.

De Sant Miquel de Vespella a lo mas d'en Blanc, on es troba l'església de Sant Miquel de Vespella, el cementiri i les restes del recinte murallat, i l'antic castell és un bon punt d'observació del paisatge de la zona nord del Baix Gaià. La vista és magnífica, no hi ha cap obstacle que impedeixi la visió en molts quilòmetres a la rodona i es pot contemplar gairebé la totalitat del Camp de Tarragona, des de les muntanyes que el clouen per llevant, fins el Montmell, la serra de Miramar, les muntanyes de Prades, i tota la banda de ponent fins les muntanyes de Tivissa-Vandellòs.

El Gurugú és el punt més alt de les immediacions de Tarragona. El lloc és cobert d'una pineda força desenvolupada. Es pot veure un extens panorama, de tota la costa, amb els relleus que baixen per Boscos de Tarragona fins la Platja Llarga, la Punta de la Mora i la muntanya de Sant Joan, i més enllà, Altafulla, Torredembarra i el Baix Penedès, fins el Garraf. Per l'interior, la vista és tanmateix molt extensa, fins els relleus que clouen l'Alt Camp per llevant.

També cal destacar el Catllar-Presa del Gaià, l'aqüeducte de les Ferreres, la pedrera del Mèdol-Torre dels Escipions, i la muntanya de Sant Joan.

Per fer amb vehicle motoritzat, destaquen dos itineraris que passen per la unitat, el primer és el que uneix Tamarit amb Vilardida, a l'alçada de Valls, per la T-202. Aquest itinerari permet contemplar els canvis de paisatge de una zona litoral com Altafulla, cap a una d'agrícola com l'Alt Camp, alternant espais més forestals com les muntanyes del Mestret, o la tossa Grossa de Montferri.

L'altre itinerari motoritzat transcorre per la TP-2031, de Tarragona a Vila-rodona, és interessant d'observar els contrastes en el paisatge que provoca allunyar-se de la ciutat de Tarragona, amb els nuclis i urbanitzacions més propers i un entorn amb alguns camps de conreu; i passar a un espai cada cop més dominat pel paisatge agrari característic de la Plana de l'Alt Camp. Aquest itinerari permet conèixer tota la zona occidental de la unitat, ja que la creua de nord a sud.

També destaca la N-340 que ressegueix el litoral de punta a punta de la unitat, i permet contemplar tota la costa del Baix Gaià.

Com a punts d'observació de la unitat cal destacar-ne tres:

La torre de la Mora, situada en el PEIN de Tamarit-Punta de la Mora, ofereix un punt d'observació excel·lent de l'àmbit costaner de la unitat, i sobretot de la unitat veïna de Reus-Tarragona.

Sant Salvador és un nucli situat a la part més occidental de la unitat, molt aprop de constantí. Sant Salvador està situat en un petit turó, lleugerament més elevat de l'entorn més immediat, i permet contemplar una bona panoràmica circular de la plana del Camp de Tarragona.

Altafulla també s'aixeca sobre un petit turó, i en especial l'ermita de Sant Antoni, de d'on es pot gaudir de les vistes sobre el poble, la costa, el mediterrani, i tot el Camp de Tarragona, fins a les muntanyes que el limiten, que fan de teló de fons d'aquest paisatge.

Riscos i impactes

La dinàmica de creixement i expansió de les urbanitzacions suposa una seriosa amenaça per la conservació del paisatge del garrofer, que progressivament disminueix de superfície i veu fragmentada la seva continuïtat espacial.

Els espais PEIN situats a la línia de costa es veuen sotmesos a una sobrefreqüentació, sobretot durant l'estiu, que genera impactes sobre els hàbitats i ecosistemes més fràgils. Alhora aquests espais estant sent envoltats d'infraestructures i creixements urbans que en condicionen seriosament la seva viabilitat com a ecosistemes.

- Risc d'incendis forestals. Les principals causes del risc potencial d'incendis al bosc són l'abandó dels camps, l'increment de la vegetació piròfita amb el risc que això comporta amb la sequera de l'estiu i la taxa alta de freqüentació. Periòdicament es declaren incendis a la zona, que normalment són controlats pels serveis corresponents, però en alguna ocasió el control és molt difícil i el foc fa estralls. El darrer, que cremà un miler d'hectàrees de superfície forestal, fou el de Vespella, l'any 1993.

- Impacte de les infraestructures. Per situar-se entre zones molt dinàmiques econòmicament, aquest territori és zona de pas de grans infraestructures. L'AVE, que entra al territori per Perafort i el travessa longitudinalment d'oest a est.

Figura 23.8. Els camps de garrofers estan en franc retrocés a causa de l'expansió de les urbanitzacions malgrat constituir un dels trets característics més distintius del paisatge del Baix Gaià. Els que es troben situats a les immediacions de Roda de Barà destaquen pel contrast cromàtic entre el verd intens de les capçades dels garrofers i el roig viu de les argiles sempre ben llaurades.

també han aparegut plans urbanístics en diversos municipis de segona línia de mar, com del nucli d'Ardenya, al municipi de la riera de Gaià, que poden canviar significativament el paisatge actual.

Tot i que el Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner (PDUSC) ha intentat resguardar del procés urbanitzador alguns espais de primera línia de mar, sembla que la tendència dels municipis costaners és la d'omplir els espais que fins al dia d'avui s'han conservat com agrícoles o com espais naturals, seguint un creixement potser no tan expansiu com anys enrere però si continuat en el temps.

Descripció de la possible evolució del Baix Gaià

En base a tendències observades en els darrers anys i a les perspectives de futur es pot afirmar que el paisatge del Baix Gaià s'encamina cap a la configuració d'un espai dual, amb unes dinàmiques de transformació diverses entre el sector occidental, en bona mesura sota la directa influència de la ciutat de Tarragona, i l'àrea oriental i litoral.

En el sector occidental, tocant a la ciutat de Tarragona, és de preveure un creixement suburbà continuat, sobretot pel fet de la localització de l'estació de l'AVE a Perafort. La majoria d'aquests municipis (Pallaresos, Perafort, els Garidells i la Secuita) han presentat en els darrers anys plans urbanístics que poden transformar profundament el paisatge d'aquest sector del Baix Gaià.

A la part oriental i nord de la unitat, si bé la influència de la ciutat de Tarragona també és evident a diferents nivells, la important presència agrícola i la menor pressió demogràfica dona com a resultat un paisatge que connecta amb el de la Plana de l'Alt Camp. Tanmateix, darrerament

anat succeint sense seguir una planificació ordenada i racional fet que en alguns sectors ha suposat la pèrdua dels valors estètics dels paisatges afectats.

- Malgrat la important extensió de la massa forestal, aquesta està formada en gran mesura per pinedes de pi blanc, formant boscos i bosquines força joves, amb una diversitat d'espècies no gaire alta, representant així una més gran vulnerabilitat als incendis forestals.
- La posició de la unitat com a articuladora de les comunicacions entre el litoral del sud peninsular i la regió de Barcelona justifica el pas de les principals infraestructures viàries i ferroviàries. No obstant, aquestes creen uns barreres transversals entre el litoral i l'interior, i representen en general un important impacte paisatgístic.

Oportunitats:

- El paisatge d'aquesta unitat compleix una important funció social, no només per l'atractiu turístic que ofereix la franja litoral sinó també pels paratges on es conserven els mosaics agroforestals i que són emprats per l'esbarjo i lleure de la població.
- La façana litoral, ocupada majoritàriament per un urbanisme enfocat al turisme, presenta un alt valor escènic per la diversitat de la morfologia litoral. La costa és articulada, amb cales i promontoris rocosos. Aquest fet, conjuntament amb l'alternança de paisatges urbans amb paisatges menys artificialitzats com la desembocadura del Gaià i el tram de Tamarit-Punta de la Móra, donen caràcter a aquesta zona del Baix Gaià.
- La presència humana des d'antic ha permès configurar un territori, un paisatge, on és palpable l'acció humana secular, fet que ha donat lloc a una alta concentració d'elements del patrimoni històric en diferents estats de conservació però que en conjunt proporcionen un alt valor als paisatges del Baix Gaià.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

Avaluació d'amenaques i oportunitats

Amenaces:

- El paisatge del Baix Gaià presenta un dels dinamismes més elevats del conjunt del Camp de Tarragona, fruit d'una important pressió antròpica, sota la forma del creixement de l'espai urbanitzat i de les infraestructures. Les transformacions s'han

PLANIFICACIÓ DEL PAISATGE

Objectius de Qualitat Paisatgística

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els objectius de qualitat paisatgística definits per a tot l'àmbit territorial del Camp de Tarragona continguts en el capítol 12 de la present memòria (volum 1).

OQP23.1

Un paisatge marítim de passeigs entrelligats amb elements naturals aptes per el seu gaudi per part de la població. La zona es caracteritza per l'existència d'una costa variada amb platges grans i petites, penya segats, dunes i muntanyans.

OQP23.2

Un paisatge rural ben gestionat, amb un important patrimoni construït de masos, castells i barraques i marges de pedra seca lligats al conreu del garrofer, revaloritzat, promocionat socialment i turísticament i que mantingui el seu caràcter identitari. Aquest espai conserva les millors mostres de conreu del garrofer del Camp de Tarragona, característic dels espais mediterranis amb escassetat d'aigua.

OQP23.3

Un paisatge del garrofer ben conservat i valorat, condicionat per permetre el seu ús social. La zona de la riera de Gaià i Roda de Barà es caracteritza per la presència encara notable del garrofer que té un elevat valor estètic i identitari, malgrat la regressió que està patint en tot el territori.

OQP23.4

Uns espais urbans compactes, que respectin els espais rurals i naturals intersticials. Existeixen una gran varietat d'estructures urbanes, amb nuclis antics rics en elements patrimonials i creixements més recents de diversa qualitat, amb diversitat de tipologies urbanes separades per espais encara rurals o naturals amenaçats de periurbanització. Haurien de conservar en el procés de desenvolupament i creixement urbà una adequada i gradual transició entre l'espai natural i l'artificialitzat, integrant elements naturals en l'espai públic urbà i mantenint l'espai obert lliure d'edificacions i instal·lacions, i estructurat per fer-hi compatible l'ús social i l'aprofitament agrícola.

OQP23.5

Riquesa d'elements de valor natural, patrimonial i històric al litoral, que es conservin i se'n faci possible el gaudi ciutadà mitjançant el manteniment de camins de ronda que en permetin itineraris per a vianants a tot el llarg de la ribera del mar.

Un paisatge litoral amb un patrimoni natural i cultural ric i ben conservat i condicionat, amb uns camins de ronda al llarg de la costa ben mantinguts i promocionats per al seu ús social

Àrees amb valors especials a protegir

- Entorn d'elements patrimonials de la Mare de Déu de Llorito, per les àmplies panoràmiques que ofereix sobre un ampli sector del Camp de Tarragona, i pels seus valors simbòlics-identitaris i religiosos-espirituals. Restaurar i revaloritzar el paisatge, especialment la pedrera situada al sud, així com també els entorns de l'Arc de Barà, la Torre dels Escipions, les restes de cala Romana i la pedrera del Mèdol, a través de plans integrals, de manera que es permeti la recuperació del patrimoni a la vegada que es desenvolupen actuacions en el seu entorn encaminades a la millora de la qualitat del paisatge urbà, a la vegada que se'n permeti el gaudi per part dels ciutadans.
- Espais d'interès natural dels Muntanyans-platja de Torredembarra i del bosc de la Marquesa-punta de la Móra, per la presència d'ecosistemes propis del litoral mediterrani, dels quals en queden poques mostres tal i com les que es conserven en aquest indret. Potenciar-ne la conservació i la compatibilització amb l'ús públic, desenvolupant l'actual model gestió consorciada entre el Departament de Medi Ambient i l'Habitatge, els ajuntaments de Torredembarra i Tarragona, i les entitats ambientalistes Depana (Bosc de la Marquesa) i Gepec (Torredembarra).
- Paisatge del garrofer localitzat a l'interior est de la unitat, entre la riera de Gaià i Roda de Barà. Pel seu valor estètic i simbòlic-identitari i la regressió que està patint, caldria preservar d'alteracions que posessin en risc de desaparició aquest singular paisatge mediterrani identitari dels espais mediterranis amb escassetat d'aigua, amb un important patrimoni construït de barraques i marges de pedra seca, masos i castells. També caldria posar-lo en valor estructurant itineraris que en permetin l'ús social. Per altra banda seria interessant fomentar el garrofer com a element identitari, protegint i conservant els exemplars de major port i promovent la utilització d'aquest arbre en la urbanització dels teixits urbans, a les urbanitzacions, al costat de les vies de comunicació... Una altra mesura de manteniment del paisatge del garrofer seria introduir mesures compensatòries per al manteniment de les explotacions de garrofers que queden i que no són rendibles, mitjançant contractes globals d'explotació, mecanismes de custòdia del territori o procediments similars.
- Ribera de la desembocadura del riu Gaià. Pels seus valors ecològics, estètics i d'ús social, caldria restaurar i revaloritzar el tram final de la desembocadura mitjançant algun instrument d'ordenació i gestió.

Àrees de foment de la gestió

- Masses forestals localitzades al sector sud-oest, al nord de la ciutat de Tarragona els anomenats «Bosc de Tarragona». Implementar una gestió forestal que preservi els valors ecològics, estètics, i d'ús social, així com emprant mesures per a la reducció del risc d'incendis forestals i la compatibilització de la preservació dels valors ecològics amb l'ús i el gaudi social. Estudiar, en el marc dels plans urbanístics, la possibilitat de crear un espai periurbà de transició entre l'aglomeració de Tarragona i la matriu agroforestal del Baix Gaià, que s'ha de potenciar com a espai de lleure i esbarjo de la ciutat, ben connectat –mitjançant vies verdes- amb la ciutat.
- Àrea contínua de conreus llenyosos i herbacis situats al nord-oest de la unitat, des de Perafort fins a la riera de Gaià, en transició cap a les unitats de la Plana de l'Alt Camp i el Massís del Gaià, i que s'extén fins la desembocadura del riu Gaià. És possible contemplar mosaics de conreus llenyosos d'avellaners, oliveres, vinyes, i garrofers, que haurien de mantenir la condició d'espais oberts conservant els valors productius i estètics ordenats sobre una xarxa de camins i itineraris que també en permetin l'ús social. Seria recomanable la realització d'un estudi integral dels espais agraris d'aquesta unitat.
- Miradors del paisatge de la torre de la Mora, de Sant Salvador, del nucli d'Altafulla, del Catllar-presa del Gaià, de l'aqüeducte de les Ferreres, de la pedrera del Mèdol-torre dels Escipions, i de la muntanya de Sant Joan. Per les perspectives panoràmiques que ofereixen sobre àmplies extensions de territori i paisatges tant de la pròpia unitat com de les unitats veïnes, caldria adequar per al seu ús com a mirador.
- Platges que s'extenen per quasi tot el litoral (platja de la Savinosa, platja Llarga, cala Waikiki, cala de la Móra, platja de Tamarit, platja d'Altafulla, platja de Torredembarra-els Muntanyans, platja de Creixell, i Roda de Barà), molt apreciades com espais turístics i d'oci, i amb una riquesa d'elements de valor natural, patrimonial i històric. Conformen una façana litoral que caldria endreçar amb la integració i recuperació d'espais i elements naturals, històrics, i agraris, i que facilitin l'ús social i els itineraris al llarg de la costa a través del manteniment dels camins de ronda, emmarcats per unes façanes urbanes vives i de qualitat.
- Nuclis urbans i urbanitzacions que es situen ocupant de forma lineal pràcticament tot el front litoral, des de la Savinosa (Tarragona) fins el roc de Sant Gaietà (Roda de Barà), exceptuant un pocs espais (platja Llarga i el Bosc de la Marquesa, desembocadura del riu Gaià, els Muntanyans de Torredembarra i el gorg de Creixell). Conformen un teixit urbà continu i heterogeni al llarg de la primera línia de costa que hauria de millorar la qualitat estètica dels seus accessos i perifèries.
- Sòl urbanitzable que s'extén pel litoral no urbanitzat i per la perifèria dels espais urbanitzats més o menys consolidats. Desenvolupar creixements compactes que segueixin la trama urbana preexistent i integrats de manera coherent amb l'entorn.

- Urbanitzacions aïllades de l'interior oest de la unitat (especialment al municipi de El Catllar). Evitar un major creixement, tant de les existents com de noves urbanitzacions, impulsant la millora de la qualitat paisatgística (accessos, perifèries, regulació de les tipologies constructives i dels tipus de cobertes i els codis cromàtics en les edificacions,...), mitjançant la redacció de plans especials urbanístics de recuperació i millora paisatgística de les urbanitzacions.

Àrees susceptibles d'accions d'ordenació

- Activitats extractives del Llorito i el Mèdol. Evitar-ne l'ampliació i procurar la seva restauració paisatgística.
- Club de Golf Costa Daurada-Tarragona, i la urbanització annexa de Pinalbert, situat a cavall entre els municipis de El Catllar i Tarragona. Establir-hi mesures que permetin una millor integració en l'entorn paisatgístic.
- Autopista AP-7, que creua la unitat. Caldria restaurar paisatgísticament els talussos desproveïts de vegetació.
- Instal·lacions agràries, com els magatzems. Fomentar-hi que l'aspecte estigui acabat i segueixi uns criteris paisatgístics.
- Senyalitzar els recorreguts d'interès o itineraris paisatgístics de:
  - a) Tram de la N-340 que travessa la unitat, des de l'urbanització Costa Daurada, fins a Tarragona.
  - b) Vilardida- Tamarit